

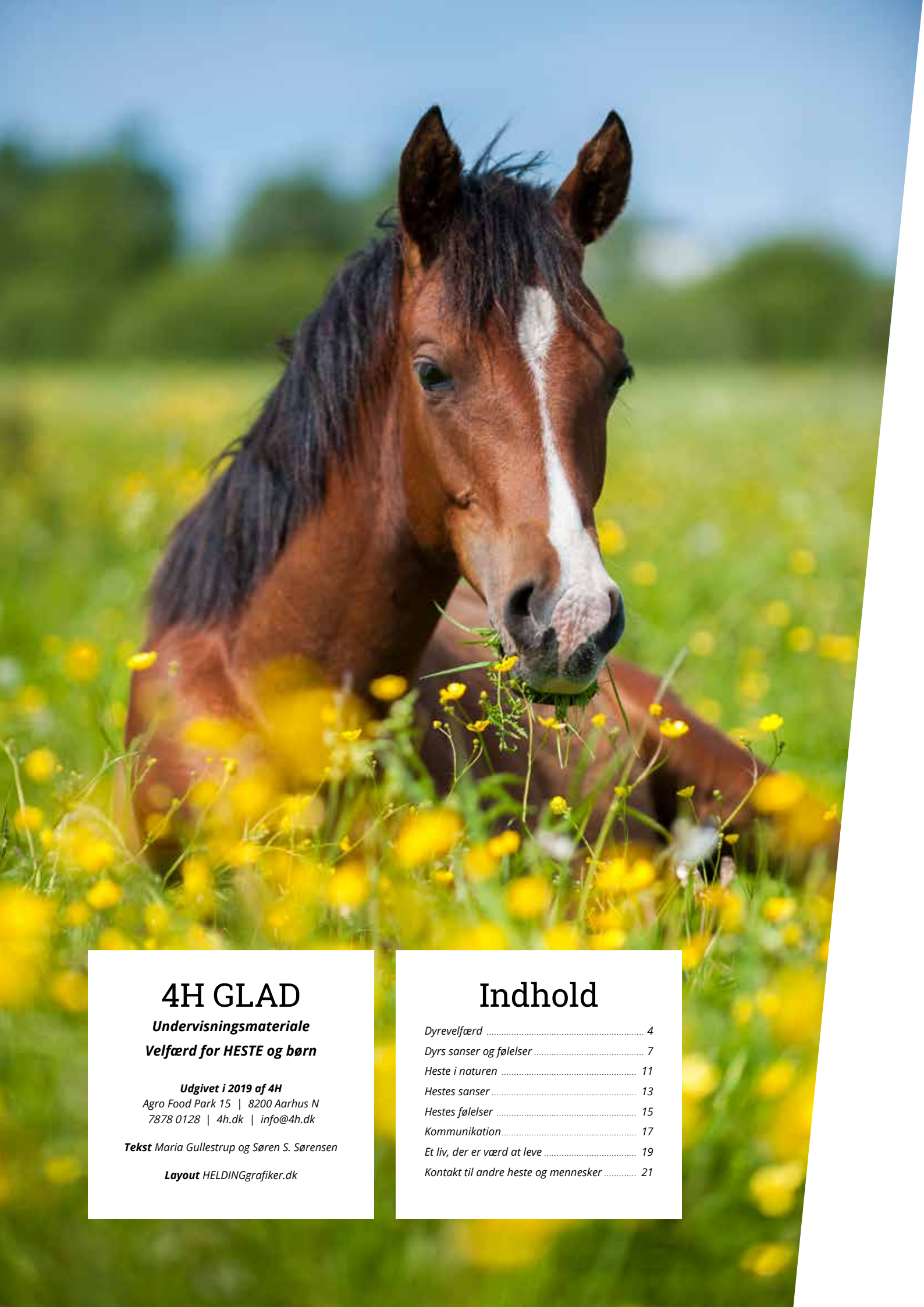

4H GLAD Velfærd for HESTE og børn

Instruktørmateriale

4H

4H GLAD

**Undervisningsmateriale
Velfærd for HESTE og børn**

Udgivet i 2019 af 4H
Agro Food Park 15 | 8200 Aarhus N
7878 0128 | 4h.dk | info@4h.dk

Tekst Maria Gullestrup og Søren S. Sørensen

Layout HELDINGgrafiker.dk

Indhold

Dyrevelfærd	4
Dyrs sanser og følelser	7
Heste i naturen	11
Hestes sanser	13
Hestes følelser	15
Kommunikation	17
Et liv, der er værd at leve	19
Kontakt til andre heste og mennesker	21

Indledning

For at give kæledyr et liv, der er værd at leve, er man nødt til at kende til det liv, de naturligt er født og udviklet til at leve. Er det bytte- eller rovdyr, hvilke omgivelser lever de i, hvad lever de af, og er det dyr, der trives bedst alene, eller skal de være sammen med artsfæller?

Baggrunden for dette undervisningsmateriale er at skabe en bedre velfærd for dyrene ved at forstå ovenstående og lære at aflæse dyrenes følelser. Ved at forstå dyrenes natur og følelser, er man bedre i stand til at skabe et godt liv for dem. Et godt liv, hvor vi sætter fokus på at gøre dyrene glade og give dem positive følelser. Det gør vi ved at sætte fokus på:

- Deres bolig og omgivelser
- Deres relationer til artsfæller og mennesker
- At udfordre, deres hjerner
- Sansemæssige stimuli

Gennem materialet, der sætter fokus på kaniner, marsvin, undulater, hunde, katte og heste lærer børnene noget om dyrenes natur, at aflæse deres følelser og at skabe gode rammer, glade dyr og en god velfærd.

Børn, der lærer at aflæse dyrenes følelser og sætte sig i deres sted, bliver mere empatiske og bliver også bedre i stand til at indgå sunde menneskelige relationer.

Dyrevelfærd

Der er mange, der taler om dyrevelfærd og mener, at det er vigtigt. Det handler om, at dyrene skal have det godt. Der er dog mange forskellige måder at se dyrene på og flere forskellige måder, at forstå dyrevelfærd på.

Nogle kristne opfatter dyrene som underlagt menneskene, og at Gud har givet dem ret til at herske over dyrene. Langt op i vores historie har nogle europæer endda set dyr som maskiner, der ikke kunne tænke og ikke havde følelser, men som handlede på instinkter. Nogle hinduer tror på reinkarnation, hvor man bliver genfødt, nogle gange som menneske andre gange som dyr. Flere naturfolk tror, at mennesker og dyr er ligeværdige i en verden, hvor man skal vise respekt for og passe på hinanden. Andre folkeslag har behandlet nogle dyr som guder, man kunne ofre til og bede om hjælp. Atter andre har ofret dyr til guderne.

Den måde, vi opfatter dyrene på, har stor betydning for, hvordan vi mener, at vi skal behandle dem. Hvis man tror, at de bare er maskiner, behøver man ikke at sørge for, at de har det godt, man taler jo heller ikke om bil-velfærd. Tror man derimod, at den myg, der har sat sig på ens arm, kan være ens afdøde bedstemor, behandler man den helt anderledes.

Selv hos os i Danmark er der i dag forskellige opfattelse af dyr, og hvad man kan og må med dem. Nogle ser det som naturligt, at vi som rovdyr spiser dyr, har kæledyr og bruger dyr til forsøg, bare vi behandler dem ordentligt. Andre er veganer og mener ikke, at vi skal spise dem, men at vi godt kan holde dem som kæledyr. Nogle dyrerettighedsforkæmpere mener, at dyr er ligeværdige med mennesker, og at vi ikke har ret til at have dyr som vores ejendom, altså heller ikke som kæledyr!

Dette materiale tager selvfølgelig udgangspunkt i, at det er i orden at holde kæledyr, og at vi skal stræbe efter at give dyrene den bedst mulige velfærd.

De 3 velfærdstilgange

Når man så gerne vil forbedre velfærden for dyrene, hvad er det så, man skal gøre? Hvordan ved man overhovedet, om de har det godt? Ofte taler man om 3 forskellige måder at se på om dyrene har det godt. Det drejer sig om 1. Sundhed, 2. naturlighed og 3. følelser (i fagsproget kaldet "emotioner").

Elevspørgsmål

- 1 Er det vigtigt, at dyrene har det godt? Hvorfor?
- 2 Hvordan skal man sørge for at dyrene har det godt?
- 3 Er det i orden at spise dyr?
- 4 Er det i orden at holde dyr som kæledyr?
- 5 Er det i orden at ride på heste?
- 6 Er det i orden at holde en hund i snor?
- 7 Er det i orden af en kat kun er indendørs?

- 8 Er det i orden at holde kaniner, marsvin og fugle i bur?
- 9 Hvilken tilgang synes du er vigtigst?
- 10 Hvordan ser man på et dyr, om det er sundt og rask?
- 11 Hvordan ved man, om dyrene lever naturligt?
- 12 Hvordan tror du, at man ser på et dyr, om det er glad?
- 13 Giv eksempler på dyr du har mødt, der har været glade?
- 14 Giv eksempler på dyr, du kender til, der har levet et naturligt liv?

Dyreværnsloven

Den måde vi skal behandle vores kæledyr er reguleret i Dyreværnsloven.

Af den fremgår det at:

- Dyr er levende væsener og skal behandles forsvarligt og beskyttes bedst muligt mod smerte, lidelse, angst, varigt men og væsentlig ulempe.
- Enhver, der holder dyr, skal sørge for, at de behandles omsorgsfuldt, herunder at de huses, fodres, vandes og passes under hensyntagen til deres fysiologiske, adfærdsmæssige og sundhedsmæssige behov i overensstemmelse med anerkendte praktiske og videnskabelige erfaringer.

Reproduktion og sundhed

Reproduktion og sundhed er en måde at se dyrevelfærd på, hvor man lægger vægt på at dyrene er sunde og raske. I landbruget lægger man også vægt på, at dyrene kan reproducere. Hvis de tager på i vægt, lægger æg, giver mælk og får unger, er det sunde dyr med en god velfærd. For syge dyr, og dyr, der ikke trives, får ikke unger og producere ikke.

Denne måde at se dyrevelfærd på har imidlertid ikke så meget fokus på, hvordan dyrene selv oplever deres situation og om de forhold de lever under, er naturlige.

Naturlighed

En anden måde at se dyrevelfærd på er, om dyrene kan leve et liv, der er så tæt på den måde, de ville leve på i naturen. Det giver sig selv, at fisk skal have vand, for at kunne leve, men det er også vigtigt, at fugle får mulighed for at flyve, dyr, der er vant til at grave, får mulighed for det, og at dyr, der er vant til at leve sammen med andre, kommer til det. Det er altså vigtigt at kende dyrenes liv i naturen for at kunne give dem en god velfærd.

For denne tilgang er det naturligvis også vigtigt, at dyrene er sunde og raske, men om de kan lægge æg og/eller få unger er ikke så vigtigt. Tilhængerne af denne retning ser heller ikke så meget på, hvordan dyrene oplever deres omgivelser, bare de er naturlige.

Følelser

En tredje gruppe, lægger mest vægt på, hvordan dyrene oplever deres liv og omgivelser. Det er ikke nok, at dyrene lever et naturligt liv. Det vigtige er, hvordan de har

det og oplever deres omgivelser. De forhold som nogle dyr kan trives med, er det ikke sikkert, at andre dyr kan trives med. Det vil derfor i denne tilgang være vigtigt at vurdere om dyrene trives i deres omgivelser. Det kan man f.eks. gøre, ved at se om dyrene udviser stereotyp adfærd (gentager den samme bevægelse igen og igen), eller om de leger og ser ud til at trives.

Dyrene skal ganske vist være sunde og raske, men om de får unger og lever et naturligt liv, er kun vigtigt, hvis det betyder noget for dyret. Dyrene kan altså godt bo i et stålbur med metal ting, hvis de har noget at foretage sig og ser ud til at trives.

Problemet med denne tilgang er, at det ikke er så let at spørge dyrene, hvordan de har det. Så for at vide om dyrene har en god velfærd inden for denne tilgang bliver man nødt til at lære om dyrs følelser, så man kan aflæse om de er tilfredse med det liv vi tilbyder dem.

Det er ikke enten eller!

Men det er ikke sådan, at man enten tror på det ene eller det andet. De fleste mener, at dyrevelfærd skal tage alle tre ting i betragtning, når man skal give dyrene en god velfærd. Ofte lægger man dog mere vægt på den ene frem for den anden. F.eks. er det naturligt for en dyrlæge at lægge særligt vægt på at dyrene er sunde og raske.

Dette materiale, der er overbygningen til kørekort til kæledyr, lægger særlig vægt på at fremme dyrenes muligheder for at udøve en adfærd, der er naturlig for dem og på dyrenes følelser og hvordan de oplever deres omgivelser og det liv vi tilbyder dem.

Dyrs sanser og følelser

Både dyr og mennesker oplever verden gennem deres sanser: syn, hørelse, lugte- og føle- og smagssansen. Men dyrene er indbyrdes forskelligt indrettet. Den sans, der er vigtig for den ene art, spiller måske ikke nogen rolle for den anden. Nogle dyr har desuden sanser, vi slet ikke har. For at forstå dyrene, er det derfor vigtigt at vide noget om, hvordan de oplever verden og, hvordan deres følelser er indrettet.

Darwin og hvorfor dyrene har følelser

Naturforskeren Charles Darwin, der levede i det 19. århundrede, er kendt for at have udviklet evolutionsteorien. En teori om, at alle individer på jorden stammer fra fælles forfædre, og at de enkelte arter efterfølgende har udviklet og tilpasset sig deres omgivelser. De arter, der har været bedst til at tilpasse sig, har overlevet. (På engelsk: Survival of the fittest.) Som en del af denne udvikling er der opstået bytte- og rovdyr, der indbyrdes kæmper om at overleve. De rovdyr, der er bedst til at fange byttedyr overlever, og de byttedyr, der er bedst til at undgå at blive spist og til at finde mad overlever.

Gennem mange millioner år har de enkelte arter udviklet sig fysisk, ligesom de har udviklet og forfinet deres sanser. Det er sanserne, der er med til at skabe dyrenes oplevelse af verden, mens det er følelserne, der er med til at styre, hvordan de reagerer på sanseindtrykkene. Følelserne guider således dyrene med at træffe hurtige beslutninger, der kan hjælpe dem med at overleve, uden at de skal tænke sig alt for meget om. Der findes både positive og negative følelser.

Positive følelser

De positive følelser skal få dyrene til at blive tiltrukket af noget, der kan være godt for dem og som hjælper arten med at tilpasse sig og overleve. Det er følelser som nysgerrighed, velbehag og begær.

Nysgerrighed

Nysgerrighed er forbundet med forventningen om noget godt. Nysgerrige dyr overlever bedre, fordi de bedre finder boliger, mad og mager. Men nysgerrige dyr skal også være forsigtige, så de ikke udsætter sig selv for unødige risici.

Nysgerrighed foregår i trin. Først bliver dyret opmærksom på noget nyt. Efter at dyrene er blevet opmærksom på noget nyt, skal de hurtigt vurdere, om det er værd at nærme sig og undersøge nærmere, eller om det er uinteressant eller måske farligt. Når dyrene har bestemt sig, til at undersøge tingen, vil de ofte forsigtigt nærme sig tingen. De kan måske nærme sig tingen fra forskellige sider, de bruger deres sanser, vender ørerne mod tingen, snuser kraftigt ind og stirre på tingen, samtidig er de klar til at løbe eller flyve væk, hvis de vurderer, at tingen er farlig. Når dyrene er sikker på, at tingen ikke er farlig, vil de undersøge den på forskellig vis. Måden at undersøge på kan variere for de forskellige arter. Det kan være, at dyrene bider i den, tager den op med poter eller ben eller de smidder rundt med den og krasser i den. Når dyrene, har undersøgt tingen, vurderer de, om de kan bruge tingen til noget, kan de lege med den, spise den eller parre sig med den? Kan de ikke bruge tingen til noget, mister de hurtig interessen for den igen.

Nysgerrighed foregår i trin

Velbehag

Dyrene oplever velbehag, når de er trygge og mætte, altså når de kan opholde sig i deres bolig og hvile sig efter at have spist og drukket. De fleste dyr oplever også velbehag, når de interagerer med artsfæller. Når de er unger, i forbindelse med leg og senere når de bond'er og parrer sig med artsfæller. For de dyr, der lever alene, er det dog kun i forbindelse med parring, at kontakt med artsfæller betyder noget.

Negative følelser

Negative følelser skal få dyrene til at holde sig væk fra noget, der kan være skadeligt for dem eller de skal få noget, der kan være dårligt for dem til at forsvinde. En meget stor del af de negative følelser relaterer sig til frygt og specielt frygten for at blive spist. Negative følelser som aggression og vrede kan også opstå i konkurrence om ressourcer som føde, mager, territorier, gode redepladser og legetøj.

Frygt

Frygt er fravær af tryghed overfor en ting, en situation, en hændelse, en person eller et rovdyr. En ubehagelig følelse af at være truet, og at der vil ske noget ubehageligt. Frygt findes i flere grader gående fra nervøsitet og usikkerhed over angst til panik og fobier. Frygt kan være medfødt som f.eks. frygt for mørke, højder og

noget der kommer hurtigt hen mod dyrene. Frygt kan også være tillært, hvis dyrene har haft en ubehagelig oplevelse med nogen eller noget. Frygt tjener det formål, at dyrene enten skal fjerne sig fra det, der truer dem her og nu, eller de skal undgå at komme i en situation, der kan være farlig for dem.

Aggression

Følelsen af aggression er forbundet med frustration, vrede og modvilje mod noget, der kan true dyrenes velbehag. Dyrene bliver typisk aggressive i forbindelse med frygt og smerte eller i konkurrencen om ressourcer.

Det kan være kampen om de gode redesteder, en mage, mad og/eller et territorium. Både han- og hundyr kan blive aggressive. Hanner konkurrerer ofte om hunner og territorier, mens hunner oftere konkurrerer om gode redepladser. Aggressive dyr kan true, dominere og angribe andre dyr og/eller mennesker. Hvis det område, som dyrene befinder sig i, er stort, vil aggressionen som regel være mindre, fordi de mindst dominerende dyr har mulighed for at komme væk fra de dominerende og aggressive dyr.

Dyr kan også blive aggressive, hvis de er i nød og har smerter eller er bange. Kan de ikke komme væk eller i skjul, kan de blive aggressive og angribe.

Hvad skal vi bruge vores viden om sanser og følelser til?

Når vi ved noget om dyrenes sanser og følelser kan det hjælpe os med at skabe et liv, der er værd at leve for vores kæledyr. Vi kan gøre det, der giver dyrene positive følelser og prøve at undgå det, der giver dem negative følelser. Nu kan vi jo ikke spørge dyrene selv om deres følelser! Så vi kan faktisk ikke være fuldstændig sikker på, at vi forstår dyrenes følelser rigtigt.

Vi kan dog bruge den viden vi har om sanser, følelser og dyrenes naturlige adfærd til at vurdere, hvilke følelser de har. Vi skal således passe på med de nuttede og menneskeliggjorte forklaringer på dyrenes opførelse og hele tiden holde os for øje, at der er tale om forskellige arter, med hver deres særlige måder at være på.

Elevspørgsmål

- 15 Hvorfor er det vigtigt at vide noget om dyrs følelser?
- 16 Kan vi bruge det til bedre at forstå dem?
- 17 Kan vi bruge det, når vi skal håndtere dem?
- 18 Kan vi bruge det, når vi skal lave gode bur- og opholdsvilkår for dem?
- 19 Hvor mange negative og positive følelser, kan i komme i tanke om?
- 20 Hvilke af de følelser, tror I at dyrene har?
- 21 Hvad gør dyr bange?
- 22 Hvordan viser dyrene at de er bange?
- 23 Hvad gør dyr glade?
- 24 Hvordan viser dyrene, at de er glade?
- 25 Hvad er forskel på angst, panik og fobi?
- 26 Kender du følelserne?
- 27 Kan du huske at du har set dyr med de følelser?
- 28 Hvordan reagerede de?
- 29 Har du set aggressive dyr?
- 30 Har dyrene det godt, når de er bange eller aggressive?

Heste i naturen

Heste tilhører gruppen Perissodactyla (uparrettåede hovdyr) og er tæt beslægtet med æsler og zebraer, men også næsehorn tilhører gruppen. Deres latinske navn er *Equus ferus caballus*. Heste kan blive op til 25-30 år gamle. De er avlet i meget forskellige størrelser fra 50 cm (miniatureheste) til omkring 2 m. Vægten ligger fra omkring 30 kg for de mindste til langt over 1.000 kg for de største.

Vilde heste har levet i Asien, Europa og Nordamerika

De er byttedyr og er derfor konstant på vagt overfor mulige rovdyr. De foretrækker store, åbne græsstepper, dalområder, lave bjergsider, hvor der er let adgang til græs, og hvor de kan holde godt øje med rovdyr og andre farer. De er derimod ikke glade for mere lukkede områder herunder skovområder. De har gennem årene tilpasset sig mange forskellige områder. En tilpasning, der også ses af hestenes udseende, hvor heste fra kolde og fugtige egne er mindre og mere kompakte med et konkavt hoved, mens heste fra varme og tørre egne er spinklere og finere i trækkene.

I naturen lever heste i mindre flokke på 15-20 dyr. Flokkene består typisk af en hingst samt hopper og føl, men også unge hingste uden egen flok, kan danne en gruppe. Heste danner stærke hierarkier, hvor førehingsten ikke acceptere andre hingste i nærheden. Hingste kan skade hinanden betydeligt i kampe. Også hopper danner hierarkier, men deres kampe er knapt så voldsomme som hingstene. Det er ofte den dominerende hoppe, der leder flokken og styre flokkens daglige rutiner. Nyere studier har dog vist, at flokken også kan følge laverestående individer i flokken, men hyppigst følger den dominerende hoppe. Hingsten befinder sig typisk i udkanten af gruppen, hvor han kan jage rovdyr og andre hingste væk. Når flokken er i bevægelse, befinder hingsten sig typisk bag flokken.

Døgnrytme og aktiviteter

Heste har ikke et fast område, hvor de holder til, men bevæger sig omkring alt efter, hvor der er de bedste græsningsmuligheder. Heste bruger op mod 20 timer om dagen på at græsse. Når der er tilstrækkeligt med græs, kan de tage betydelig på, for at kunne modstå vinterperioder og tørke uden så meget græs.

Heste spiser og drikker, når de er sultne. De foretrækker at bruge deres tid på at græsse og kan i naturen gå lange strækninger om dagen, mens de græsser. De skal helst have mad i tarmene hele tiden for, at deres tarmsystem fungerer, og de kan stresses hvis de sultner.

De foretrækker nogle ting frem for andet, og de er i stand til at sammensætte en diæt, der tilgodeser deres ernæringsmæssige behov. De spiser selektivt, hvilket betyder, at de vælger de dele ud, de foretrækker. De vælger efter planternes lugt, smag og struktur. De foretrækker således ofte friske og nye græsskud frem for ældre. De er gode til at undgå giftige planter, hvis der er andre planter at vælge mellem.

Som byttedyr sover heste let, så de altid kan reagere på mulige farer. De dør ofte stående, men kan også ligge ned. De har ikke, som mennesker, brug for en lang sammenhængende søvn. Heste kan bruge fra 5-15 timer med bare at stå og slappe af og døse lidt, og fra få minutter til et par timer med at ligge ned. Heste har i gennemsnit brug for 2,5 times søvn i døgnet.

Unger

Hopperne kommer typisk i brunst om foråret, når dagene bliver længere. De er drægtige knapt et år, hvilket betyder, at føllene kommer til verden året efter, de er parret om foråret. Allerede få timer efter fødslen kan føllene selv gå. De begynder at græsse ca. en måned efter fødslen. I naturen vil føllene die og holde sig tæt på, deres mødre det første år, hvorefter de langsomt bliver mere uafhængige.

Elevspørgsmål

31

Hvor kommer hestene fra?

32

Lever heste alene eller i en flok?

33

Hvor spiser hestene?

34

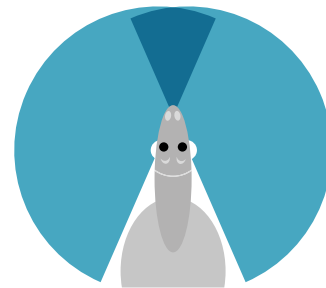
Hvor opholder hestene sig om dagen?

35

Hvor længe sover hestene ad gangen?

Hestes sanser

Heste oplever verden gennem deres sanser. De kan se, høre, smage, føle og lugte, men deres sanser er indrettet anderledes end vores. For at forstå ens heste er der derfor vigtigt at vide, hvordan de oplever verden.

Syn

Som andre byttedyr har heste øjnene på siden af hovedet. Det betyder, at de kan se næsten hele vejen rundt om kroppen. Det betyder også, at de ikke kan se særligt skarpt, bortset fra lige foran sig, hvor de bruger begge øjne. De har en blind vinkel lige bag sig og lige foran og nedad foran mulen. For bedre at kunne se genstande på kort afstand, vil de til tider bevæge hovedet til siden for bedre at kunne se. Heste kan skelne blå og røde, men ikke gule og grønne nuancer. De er ligeledes gode til at skelne bevægelser. Heste har et forholdsvis godt nattesyn, men ikke så godt som f.eks. katte.

Hestes øjne er indrettet på at kunne se godt i skumringen, men de har sværere ved at se i skarpt lys. Derfor kan nogle heste have svært ved at krydse områder med skarp adskillelse mellem lys og skygge.

Hestenes syn er vigtigt, når de skal identificere rovdyr og andre farer. Fordi de er gode til at skelne bevægelser, kan de være mere frygtsomme, når det blæser og buske, træer og løse plaststykker bevæger sig mere end i stille vejr.

Heste er mere langsynede end mennesker og ser derfor bedre på lang afstand end på kort.

Hørelse

Høresansen er vigtig for hestene. Heste kan hører lyde der er både højere og lavere end mennesker kan. Hestene kan vende deres ører individuelt 180 grader rundt. De kan udvælge et særligt område at lytte til, men de kan også vende ørerne, så de lytter til forskellige lyde med hvert øre.

Lugtesans

Hestes lugtesans er bedre end menneskers, men ikke så veludviklet som f.eks. hundes. De bruger bl.a. lugtesansen til at identificere andre heste, mennesker, rovdyr og ting, der kan spises.

Heste kan have en irrationel frygt for specifikke lugte og kan f.eks. få modvilje mod foder, der lugter på en speciel måde, hvis det indeholder medicin.

Lugtesansen spiller en vigtig rolle i hestenes sociale struktur. En hoppe genkender sit føl på lugten. Heste hilser på hinanden ved at snuse til hinanden og de kan identificere hinandens alder, køn, og rang på lugten.

Heste kan forbedre deres lugtesans og skelne forskellige lugte ved at flehme, som det kaldes når hestene løfter hovedet og krænger overlæben op. Dette bruger hingstene bl.a. når de opdager en hoppe i brunst. Det er også en adfærd, der ses hos katte.

Smagssans

Heste bruger smagssansen til at udvælge velegnet foder og planter med en særlig ernæringsværdi. Heste synes således at være glade for smagen af salt. Et stof, der er vigtig for deres ernæring, men som det kan være svært at finde i naturen. Heste spiser mere af det, de godt kan lide smagen på. Heste er således ofte glade for timothy hø, mælkebøtter og hvidkløver.

Er en hest engang blevet syg, af et bestemt foder, vil den undgå den pågældende smag i fremtiden. Der er nogle planter som ranunkel, som har en ubehagelig smag for hestene og som de undgår.

Følesans

Hestes følesans er ekstremt veludviklet. De kan føle en flue eller andre insekter, der sætter sig på deres krop. Heste kan derfor være meget kildne. De har endvidere små muskler lige under huden på det meste af kroppen. De kan ryste med huden lokalt, hvis der er noget, der generer dem.

Elevspørgsmål

- 36 Hvad er hestenes bedste sanser?
- 37 Hvad skal du være særlig opmærksom på, når du omgås heste?
- 38 Hvordan undgår hestene at spise giftige planter i naturen?

Hestes følelser

Nysgerrighed

Nysgerrighed er et medfødt ønske om at undersøge nye ting eller omstændigheder nærmere i håbet om, at det kan bruges til noget godt.

Heste er meget nysgerrige og vil altid være opmærksomme på nye ting i deres omgivelser. Nysgerrige heste vil have ørerne rettet fremad, mod det de er nysgerrige overfor. De nærmer sig forsigtigt, det de vil undersøge. De kan gå langsomt frem mod tingen, strækker halsen frem mod det nye, pruste for at tage lugten af det nye helt ind. De bakker og nærmer sig igen tingen fra en ny side. Med mindre det nye er spiseligt, vil de hurtigt miste interessen igen, når de har fundet ud af, at det ikke er farligt.

Velbehag

Heste, der føler velbehag vil ofte stå eller ligge med afslappede ører, der vender udad, afslappede runde næsebor og en afslappet kæbe. Halen vil hænge let og blive brugt for at vifte fluer væk. Heste vil kun kunne slappe rigtigt af, når de er sammen i en flok, da de skiftes til at være opmærksomme på rovdyr m.m.

Leg

Føl og unge heste vil ofte lege med hinanden. De kan stå og nappe efter hinanden, stejle op ad hinanden og løbe rundt og lave bukkespring. Legen styrker deres motorik og hjælper med at indplacerer de enkelte individer i flokkens hierarki.

Frygt

Som byttedyr er der rigtig mange ting heste er bange for. De er allermost bange for at blive spist. De er bange for noget, der kommer hurtigt mod dem. De er bange for lugte, lyde og bevægelser, der er ukendte og/eller som kan minde om rovdyr.

Heste foretrækker store åbne områder med udsyn og kan derfor være bange for små lukkede rum og smalle passager. Derfor er mange heste også bange for hestetrailere, et lille mørkt rum, man ikke kan komme væk fra.

De kan frygte hurtige bevægelser, for paraplyer, plast, der flyver og ild. De kan blive bange for specifikke lugte som f.eks. døde grise.

Fordi heste har en blind vinkel lige bag kroppen. Kan bevægelser og lyde derfra være særlig skræmmende, fordi hestene ikke kan se dem.

Heste kan også være bange for noget, de har haft dårlige oplevelser med. Det kan være mennesker, ting eller situationer.

Når heste hører eller ser noget, der kan være farligt. Kan de løfte hovedet med et ryk, stirre i retning mod, det der kan være farligt og rette ørerne med det. De kan piske ophidset med halen, stå stift og anspændt, klar til at flygte, hvis det skulle blive nødvendigt.

Bange hestes adfærd kan være uforudsigelig, da de pludselig kan beslutte sig for at løbe væk fra, det der kan være farligt. De kan gå i panik og vælte en person, der står i vejen eller løbe ind i hegn og andet.

Aggression

Heste kan blive aggressive og kæmpe om ressourcer. Det vil typisk være mad, men kan også være hingstenes kamp om hopperne. De kan blive aggressive, når der er noget eller nogen, der generer dem, f.eks. hvis det er ubehageligt at få spændt gjort, og de kan blive aggressive, hvis de er bange.

Aggressive heste lægger ørerne helt tilbage og kan true med blottede tænder. De kan bide og/eller sparke ud efter det, der generer dem. De kan stejle og sparke med forbenene og de kan bukke og sparke med bagbenene.

Elevspørgsmål

39

Hvordan nærmer hestene sig nye ting?

40

Kan hestene også have venner?

41

Hvad kan gøre heste bange?

42

Hvordan reagerer hestene, når de er uenige om mad eller andet?

Kommunikation

Lyde

Vrinsken

Hestes vrinsken er en såkaldt "her er jeg - hvor er du?"-lyd. En vrinsken, der ofte forekommer, når en hest er kommet væk fra sin flok. Den kalder på flokken, og beroliges, hvis de svare igen.

Fnyesen

Er en slags advarselssignal og ofte forbundet med at hestene har opdaget noget farligt.

Hvinen

Når fremmede heste hilser, vil de snuse længe til hinanden og ofte hvine og sparke med forbenene.

Kropssprog

Kropssprog er vigtig for heste. Gennem kropssprog kan de kommunikere med andre heste uden at tiltrække sig rovdyrs opmærksomhed. Det er særligt deres positur og deres ansigtsudtryk de anvender.

Positur

Dominerende heste vil stå med front mod de andre med højt løftet hoved. Mindre dominerende vil stå med siden til med hovedet lavere. Hvis den dominerende hest vender sig væk, er det et tegn til den anden hest om at accepterer dens position i flokken.

Hurtige bevægelser hos hesten kan være tegn på op-hidselse. Et hurtigt ryk med hovedet, stejlen, undvigemanøvre eller flugt signalerer fare.

Ansigtsudtryk

Heste kommunikerer rigtig meget med hinanden gennem ansigtsudtryk. Hovedets muskulatur gør det muligt at udvise mange af de samme ansigtsudtryk som mennesker.

Det er særligt vigtigt at holde øje med hestens ører. De viser både, hvad hestene er opmærksom på og optaget af og er hestenes måde at kommunikere med artsfæller. Har hestene ørerne lagt tilbage er de utilfredse og en advarsel, om at de kan sparke eller bide.

Vender hestene ørerne frem og tilbage, kan de være opmærksomme, usikre eller er overvældet af for mange stimuli.

Ører vendt helt fremad er tegn på at hesten er nysgerrig og opmærksom på noget, der har vagt dens interesse.

Heste kommunikerer med øjne på forskellig vis. De løfter det øverste øjenlåg, så det hvide bliver synligt øverst i øjet. Det er et tegn på uro. Et udtryk mennesker også kan vise, når de bliver overrasket.

Heste kommunikerer også med læberne. Man har således konstateret, at unge og laver rangerende heste, kan trække læberne tilbage for at vise underdanighed.

Fordi heste kommunikerer gennem ansigtsmimik, har de også lettere ved at aflæse vores ansigtsudtryk end andre arter. Heste kan aflæse på vores ansigtsudtryk om vi er glade, nervøse eller vrede og de husker det. Så hvis man er glad, vil hesten huske det og have et bedre indtryk af en på et senere tidspunkt.

Ørerne har en stor betydning for hestenes kommunikation med hinanden. Når hesten sænker ørerne, kan det både være en trussel men det kan også være tegn på underdanighed.

Dufte

Dufte har en stor betydning for hestes kommunikation med hinanden. De kan genkende hinanden på lugten. De udsender kemiske stoffer gennem huden, spyt, ånde, urin og afføring. To heste, der møder hinanden for første gang, kan stå og fnyse mod hinanden for på den måde at aflæse hinandens lugte. Heste ses også ofte lugte til afføring fra andre heste. En adfærd der giver dem vigtige informationer om de andre heste, der opholder sig i samme område.

Berøring

Heste er meget følsomme overfor berøring og socialiserer med hinanden gennem fysisk kontakt. Man ser ofte heste fra samme flok, stå og gnubbe hinanden på halsen og steder, der ikke er lette at nå for hesten selv. Denne adfærd har en beroligende effekt på hesten og signalere sociale sammenhold. Heste der bliver gnutbet, vil ofte vise velbehag ved at strække hovedet frem, lukke øjnene halvt i og bevæge på mulen. Heste gnutber særligt hinanden i fældningssæsonen, hvor det kan være svært at komme af med den gamle pels.

Elevspørgsmål

43

Hvordan advarer hestene resten af flokken, hvis der kommer et rovdyr?

44

Hvordan kender hestene hinanden i flokken?

Et liv, der er værd at leve

Når vi holder heste som hobbydyr er det vigtigt, at vi giver dem et godt sted at bo, sund mad og vand og at sikre at de er sunde og raske og ikke bliver skræmt af rovdyr, men det er ikke tilstrækkeligt. For at de skal trives, skal vi også tilbyde dem et liv, der er værd at leve. Et liv der giver dem mulighed for at være aktive og at få positive oplevelser. Det kan man gøre gennem:

- Indretning af deres omgivelser
- Ved at stimulere deres sanser
- Kontakt til andre heste og mennesker
- Give dem opgaver, så de skal bruge deres hjerne.
- Give dem et valg og kontrol med deres omgivelser

Omgivelserne

Heste opholder sig det meste af tiden i deres boks eller på folden. Regler for indretning af stalde og folde findes i hesteholdsloven¹. Der er dog tale om minimumsregler, der kun i ringe grad tager hensyn til hestens naturlige behov.

Boksen

Ud over den almindelige pasning og fodring, er der ikke mange muligheder for at berige hestens omgivelser i boksen. Det bedste for hestene er derfor at opholde sig kortest mulig tid i boksen og mest mulig tid på folden.

Folden

Folden skal have en størrelse, så hestene kan løbe og bevæge sig og der skal være plads til at lavere rangerende heste i flokken også kan få ro til at spise græs. Hestene kan godt lide åbne græsmarker, men der skal være mulighed for læ og skygge. Hestene foretrækker en naturlig beplantning af træer og buske frem for små skure. Hestene vil ofte forsøge at rulle sig for at rense

pelsen for utøj og for at klø sig på ryggen. De foretrækker at gøre det på et område belagt med sand. Man kan også sætte en kost fra en fejmaskine op, så hestene kan gnubbe sig op ad den.

Hestene vil også sætte stor pris på en bunke med afskårne grene, som de kan rode rundt i og undersøge. De vil spise bladene og gnave barken af. Grene fra alle almindeligt forekommende løvtræer kan anvendes.

Skal heste have hø på folden er det en god idé at give dem mange små bunker, der ligger med stor afstand. Der skal være mindst 2 – 3 bunker mere end der er heste på folden. De lavere rangerende heste vil ofte blive jaget væk fra deres bunker, af de stærkere heste. De vil så altid kunne finde en ny bunke.

For at stimulerer hestens sanser og give dem valgmuligheder, er det vigtigt med forskellige typer græs og urter på folden.

Elevspørgsmål

- 45 Hvor kan man holde heste?
- 46 Hvad er vigtigst for heste at have i deres område?
- 47 Hvilke ting skal hestene kunne i deres opholdsområde?
- 48 Har du nogle gode ideer til naturlige ting, som hestene kan have på folden?
- 49 Hvor mange steder kan hestene få mad?
- 50 Skal hestene have andet i deres bolig?

¹Bekendtgørelse af lov om hold af heste: <https://www.retsinformation.dk/Forms/r0710.aspx?id=188487>

Kontakt til andre heste og mennesker

Andre heste

Heste er flokdyr lige som hunde, undulater og marsvin og de skal være sammen med andre heste for at trives. Da en væsentlig del af deres kommunikation er baseret på dufte og berøring, er det vigtigt at de ikke blot kan se hinanden, men også røre ved hinanden.

Heste og mennesker

Selvom mennesker ikke kan træde i andre hestes sted og udgøre en flok for heste, kan hestene have stor glæde af kontakten til mennesker. De fleste heste elsker at blive striglet og nusset om. Heste kan aflæse menneskers ansigt og fornemme vores humør. Det smitter derfor af på hestenes adfærd, hvordan mennesker agerer i nærheden af dem. Mennesker, der er bange for heste, viser et kropssprog og udsender en lugt, af at her er fare på færde. Det kan smitte hesten, der mærker frygten, men ikke kan bestemme hvor faren kommer fra. Den kan derfor komme til at forbinde den frygtssomme rytter med fare og prøve at undgå, skade eller smide den frygtssomme rytter af.

Heste har en god respons på menneskers lyde. Heste lærer derfor let kommandoer og fordi de har så god en hørelse, behøver man ikke at råbe ad en hest for at blive forstået. Ord givet i en lav tone har lige så stor effekt. Det er dog en god ide at bruge toneleje i kom-

munikationen med hesten. Ord sagt i et lavt toneleje vækker til ro og langsommere tempo, mens ord sagt i et højere toneleje vækker til fart og gejst.

Det er vigtigt at være tydelig i sin kommunikation med hestene. Uklar kommunikation kan forvirre hestene og gøre dem usikker. Vær forsigtig med hurtige bevægelser, for heste kan det opfattes som en trussel fra et rovdyr, eller tegn på ophidselse hos en artsfælle. En meget stor del af vores kommunikation med hestene er baseret på berøring. Vi klapper hesten, når den har gjort noget godt. Vi nusser den. Vi kommunikerer med den gennem vores kropsvægt, når vi rider og kontakten med dens mund gennem tøjlerne.

Rør/gnub hesten, hvor den sætter mest pris på det. Det virker beroligende på hesten og skaber en følelse af at tilhøre samme flok.

Elevspørgsmål

51 Hvordan kan hestene mærke om deres ejer her det godt?

52 Hvad er vigtigst, når man omgås heste?

53 Hvordan kan man træne med sine heste?

Aktiviteter og stimulering af hjernen

Enhver form for træning er med til at stimulere hestene. De skal bruge hjernen for at forstå, hvad man vil have dem til og på at huske det de har lært.

Miljøtræning

Heste har godt af at møde nye ting og opleve nye områder. Det giver dem mulig for at udforske det nye og giver roligere og mindre sky heste, der lettere håndterer uforudsete ting uden at blive bange. Man kan selv lave mange former for træning, der gør hestene mere robuste over for pludselige påvirkninger. Her er nogle eksempler:

- Træk og rid over en presenning, der ligger på jorden.
- Slå en paraply op ved siden af hesten.
- Lad balloner flyve forbi/under hesten.
- Træk og rid gennem hængende plastikstrimler.

I alle situationer, er det vigtigt at gå langsomt frem, så hestene ikke bliver bange for de enkelte ting. Lad dem få tid til at se tingene og snuse til dem i begyndelsen. Herefter kan man lade ting dukke op mere pludseligt. Hestene vil hermed opbygge mere og mere tillid til at mennesker har styr på de ting, der foregår og derfor bliver hestene heller ikke bange, selvom de møder nye ting de ikke kender.

Smidighedstræning og strækøvelser

En anden måde at opbygge tillid mellem heste og mennesker, er ved at lave smidighedstræning og strækøvelser. Tag nogle hestegodbidder og tilbyd hestene dem, så de skal strække eller bøje halsen for at få dem.

Variere hele tide, hvor hestene får en godbid. Det kan være ned langs siden, mellem forbenene eller oppe i luften. På den måde får de løsgjort musklerne i halsen. Man kan også lave strækøvelser med deres ben. Både forbenene og bagbenene kan løftes og trækkes fremad og bagud. Hele tiden i et roligt tempo, så hestene lærer, hvad de skal og ikke stritter imod. De skal slappe af i benene, ellers virker det ikke efter hensigten.

Anden træning

Heste er meget lærenemme og kan lære mange forskellige ting. Det er dog en udfordring, hvis man gerne vil lære dem at gøre noget, hvor man ikke kan give dem en godbid, hver gang de gør det rigtige. F.eks. hvis de er længere væk end vi kan nå. Her er clickertræning en god mulighed. Man lærer hestene at det er lige så godt at få en belønning i form af et click, som det er at få en godbid. Man starter med at belønne hestene med både godbidder og click samtidig, indtil de har lært meningen med click'et. Herefter kan man undlade godbiddet og kun bruge click'et. Man kan nu belønne hestene på afstand. Når man træner med hestene, skal man hele tiden sikre sig, at de viser interesse for at gøre noget.

En sjov ting at lære sine heste er at lave spanske skridt. Det er skridt, hvor de løfter forbenene så højt de kan inden de sætter dem frem og ned i jorden igen. I starten kan man lære dem at strække benene fremad på kommando. Når de har lært det, kan man få dem til at gå fremad samtidig. Til sidst kan de også gøre det, når man rider på dem.

HELDIN Gøgefløe.dk

Agro Food Park 15
8200 Aarhus N
7878 0128 | info@4h.dk
4h.dk